

Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/index>

Wat Wang Tawan Tok Nakhon Si Thammarat, Thailand

pp. 652-669

บทความวิจัย

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม*

MANAGEMENT MODEL OF BUDDHIST OF THAI CULTURAL TOURISM BY PATH OF THE HIGHLY REVERED MONKS IN NAKHON PATHOM PROVINCE

พระมหาอรุณ ปัญญารุโน¹ เกษฎา ผาทอง¹Phramaha Arun Panyaruno¹ Ketsada Phathong¹¹คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย นครปฐม¹Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Nakhon Pathom, Thailand¹Corresponding author Email: ketsada.iadp@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการท่องเที่ยว 2) พัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 21 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน ได้วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาประกอบบริบท ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ได้แก่ 1.1) แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว ด้วยจังหวัดนครปฐมเดิมนั้นเป็นชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคทวารวดี 1.2) การดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลาย แต่ละพื้นที่จะมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน 1.3) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมที่ปลอดภัย 1.4) การบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว 1.5) ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว มีความเจริญและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 1.6) การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว และ 1.7) ข้อเสนอแนะ 2) การพัฒนาแบบการจัดการท่องเที่ยว จะต้องดำเนินไปตามขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การจัดการท่องเที่ยว

* Received 16 December 2022; Revised 27 December 2022; Accepted 29 December 2022

เชิงพุทธบูรณาการ 1) การปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพ 2) การท่องเที่ยวเชิงมหันตภัยในสังสารวัฏ
 3) การท่องเที่ยวตามรอยเกจิอาจารย์ ขั้นที่ 2 การรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา 1) การให้ความรู้
 ความเข้าใจด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนาในจังหวัดนครปฐม 2) การพัฒนาวิถีด้านจิตใจ
 ความเป็นเอกลักษณ์เมืองพระพุทธรูปศาสนา 3) การพัฒนาแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา
 ขั้นที่ 3 การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา 1) การ
 ออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว 2) จัดตั้งเกจิอาจารย์และบุคคลสำคัญ
 ในพระพุทธรูปศาสนา 3) สร้างศูนย์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์
 ของศาสนาตามรอยเกจิอาจารย์

คำสำคัญ: การจัดการท่องเที่ยว, พระพุทธรูปศาสนาและวัฒนธรรม, เกจิอาจารย์

Abstract

This research aimed to 1) study tourism management 2) develop a tourism management model. This is a qualitative research by in-depth interviews with key informants, 21 key informants and a focus group discussion 17 scholars and experts, by using contextual content analysis techniques. The research results were found that 1) A study of Buddhist and cultural tourism management following in the footsteps of the monks Nakhon Pathom Province 1.1) tourist incentives Nakhon Pathom was originally a prehistoric community, it has a long history since the Tawadee period 1.2) the attraction of tourist attractions is diverse, each area has different strengths 1.3) types of tourism activities, in addition to being a historical tourist attraction as a source of agricultural production safe industries 1.4) tourism enhancement services 1.5) environmental characteristics of tourist attractions has continued to develop and develop 1.6) tourism marketing promotion and 1.7) recommendations. 2) Development of tourism management model must follow the following steps: Step 1 Integrated Buddhist Tourism Management 1) Dharma Practice for Health 2) Catastrophic Tourism in Samsara 3) Tourism in the Footsteps of Masters Step 2 Preserving Religious Identity 1) Providing knowledge and understanding on religious identity preservation in Nakhon Pathom Province 2) Developing a spiritual way of identity in Buddhism 3) Developing the essence of religious tourism Step 3 Promoting wisdom and morals towards knowledge and Religious Intent 1) Designing in accordance with the needs of tourists 2) Designing a layout of monks and important figures in Buddhism 3) Building a center for promoting wisdom and

morals towards the knowledge and intentions of the religion according to the master's footsteps.

Keywords: Tourism Management, Buddhism and Culture, Highly Revered Monks

บทนำ

วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในสังคม ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดศิลปกรรมต่าง ๆ ภายในวัด ซึ่งศิลปกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นจากจินตนาการของศิลปินในพระพุทธศาสนาที่มีความศรัทธาในการสร้างสรรค์ บันดาลให้เกิดสถาปัตยกรรมและพุทธศิลป์ทั้งดงาม อันเป็นเสมือนสัญลักษณ์แสดงถึงความเจริญและอารยธรรมของคนในสังคม สิ่งต่าง ๆ ภายในวัดวาอารามจึงเป็นมรดกที่ล้ำค่าทางวัฒนธรรม ที่มีผลต่อวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยมาโดยตลอด และในฐานะที่วัดเป็นแหล่งรวมของศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ทำให้วัดได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก สามารถสร้างรายได้ให้กับวัด ชุมชน และประเทศได้อย่างมหาศาล ดังนั้น ปัจจุบันวัดจึงมีการปรับตัวเพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาศูนย์บริการและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ภายในวัดให้สามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์แบบ เช่น การปรับปรุงซ่อมแซมบูรณะโบสถ์ เจดีย์ วิหาร หรือการปรับปรุงห้องน้ำและสถานที่จอดรถให้มีมากขึ้น เป็นต้น สิ่งสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาวัดที่ดีนั้น ต้องคงคุณค่าและเอกลักษณ์ของความเป็นวัดไว้ เพื่อไม่ให้สิ่งต่าง ๆ สูญหายไปจากสังคมไทยและพระพุทธศาสนา นอกเหนือจากการสร้างรายได้อย่างมากให้กับวัดแล้ว การที่วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว นับเป็นการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เพราะการที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาชมสถาปัตยกรรมของพุทธศิลป์ภายในวัด ย่อมส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในพุทธศาสนามากขึ้น ด้วยเหตุที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้จากศิลปกรรมพุทธศิลป์ และสถาปัตยกรรมภายในวัด หรือจากกิจวัตรประจำวันของพระสงฆ์ที่ดงาม ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างภายในวัดสามารถสื่อสารและอธิบายถึงความเป็นพระพุทธศาสนาได้ชัดเจน และหากนักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลที่ดีจากผู้นำเที่ยวและพระสงฆ์ จะทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้พุทธศาสนามากยิ่งขึ้นอีกด้วย แต่ในทางกลับกัน วัดที่เพิ่งจัดการท่องเที่ยวอย่างจริงจังในเชิงพาณิชย์ในบางครั้งวัดต้องคำนึงถึงอุดมคติที่ควรจะเป็น กล่าวคือ วัดควรเป็นสถานที่แห่งการเรียนรู้ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา รวมไปถึงเป็นสถานที่รวบรวมศิลปกรรม พุทธศิลป์ต่าง ๆ ที่มีคุณค่า อีกทั้งวัดยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวไทย เป็นต้น หากทำให้วัดได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่จะตามมา โดยการศึกษาถึงผลดีและผลเสียอย่างจริงจังดังที่กล่าวมาแล้ว เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นหลักในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ภายในวัด โดยต้องคงเอกลักษณ์และบทบาทของวัดเอาไว้

เพื่อพุทธศาสนิกชนชาวไทย และเป็นการสืบต่อของพระพุทธศาสนาเพื่อชนรุ่นหลัง (สุรศักดิ์ ศิลาวรรณา, 2550)

ความเป็นดินแดนแห่งอารยธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่าจังหวัดนครปฐมนั้นมีพระเกจิอาจารย์ผู้สร้างพระเครื่องหรือวัตถุมงคลที่ได้รับความนิยมอย่างมากมายทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เช่น หลวงปู่บุญ วัดกลางบางแก้ว หลวงพ่อเงิน วัดดอนยายหอม หลวงพ่อหลิว วัดไร่แตงทอง หลวงพ่อทา วัดพะเนียงแตก หลวงพ่อน้อย วัดธรรมศาลา หลวงปู่ภาค วัดห้วยจรเข้มะ หลวงพ่อแถม วัดตาก้อง หลวงพ่อพูล วัดไผ่ล้อม หลวงพ่อเต๋ วัดสามง่าม และหลวงปู่เผิ้ม วัดรางหมัน เป็นต้น อีกทั้งวัดที่มีวัตถุมงคลหรือเครื่องรางที่เกจิประจำจังหวัดนครปฐมที่ได้สร้างขึ้นในนามของวัด เช่น วัดพระปฐมเจดีย์ วัดไร่ขิง วัดศรีชะทอง เป็นต้น และอื่นอีกมากมายที่ปรากฏอย่างแพร่หลายและได้รับความนิยมจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งพระอารามหรือวัดในพื้นที่จังหวัดนครปฐมมีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่และมีความสวยงาม ตลอดจนคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัดบางแห่งมีความเหมาะสมจากสภาพแวดล้อมสถานที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีนและความศักดิ์สิทธิ์ของเกจิอาจารย์ตั้งแต่อดีต จนได้รับสมญานามว่า “เทพเจ้าแห่งลุ่มแม่น้ำนครชัยศรี” (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม, 2556)

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อันส่งผลเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจเป็นสำคัญ และยังเป็นการจูงใจในการแสวงบุญในมิติทางศาสนาและความเชื่อ ดังจะเห็นได้ว่ากรมการศาสนา เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวสัมพันธ์กับศาสนาเพื่อให้วัดต่าง ๆ ในเส้นทางแสวงบุญเป็นสิ่งเชื่อมโยงศาสนากับนักท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน โดยให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้ซึมซับเอาคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมอันดีของวิถีชีวิตแบบไทยไปสู่การยกระดับสังคมที่มีคุณภาพ สืบเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนามีส่วนช่วยกระตุ้นให้ผู้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกถึงความรับผิดชอบดูแลและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวเองก็จะมีจิตผูกพันกับศาสนาผ่านความประทับใจที่ได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ อารีย์ นัยพินิจ และคณะ ที่ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัด พบว่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาในเทศกาลและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะมุ่งเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเจริญจิต อาทิจ การตักบาตร ถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา ทำให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่นอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินกับภูมิทัศน์จากวัดที่เป็นแหล่งเอื้อต่อการท่องเที่ยวแล้ว ยังได้ตระหนักถึงการเรียนรู้และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นความคาดหวัง เป็นความเชื่อ เป็นความรู้สึกรักถิ่นเกิดของบุคคลที่คาดการณ์ล่วงหน้าต่อบางสิ่งบางอย่างว่าควรจะเป็นหรือควรเกิดขึ้น การท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และปันผลประโยชน์ต่าง ๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่ง

ชุมชนต่าง ๆ ที่วัดนั้น ๆ ตั้งอยู่ ทำให้เกิดธุรกิจข้างเคียง เช่น ร้านค้าขายของ ขายอาหารปลา ตลอดจนขายสินค้าผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในท้องถิ่น เป็นต้น (อารีย์ นัยพินิจ และคณะ, 2556); (ธนิต บุตรทิพย์สกุล, 2558)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว เป็นเหตุให้คณะผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยและด้านการสนับสนุน ถือเป็นการส่งเสริมให้มีศักยภาพและเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมในพื้นที่และที่สำคัญคือเป็นแนวทางการปรับปรุง พัฒนา และประชาสัมพันธ์จังหวัดนครปฐมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติ ซึ่งต้องมีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยระบุไว้ ได้เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 21 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

- 3.1 ผู้วิจัยจะทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการการวิจัย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่กำหนดไว้ในทำการวิจัย

- 3.2 การเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล ใช้เวลารูป/คนละประมาณ 60 นาที

3.3 ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสัมภาษณ์ ตามที่กำหนดไว้

3.4 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขณะที่สัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยจะขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่มีความเชี่ยวชาญตามคุณสมบัติ ได้พิจารณากำหนดเลือก จำนวน 17 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นข้อคำถามที่จะใช้ในการสนทนากลุ่มเสนอผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษาโครงการวิจัย เพื่อพิจารณาชี้แนะปรับปรุงหรือแก้ไข จากนั้นนำไปตั้งเป็นคำถามจากการสนทนากลุ่มเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการระดมสมอง (Brain Storming) รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะลักษณะร่วมกัน (Common Character) รวมถึงหาข้อสรุป (Common Conclusion) จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสนทนากลุ่ม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลมาจัดกลุ่มตามประเด็นหลักของการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) หากมีประเด็นที่ไม่ชัดเจนผู้วิจัยใช้วิธีการจัดกลุ่มประเด็นข้อความ (Word Grouping) แล้วทำการอธิบายขยายความ (Explanation) โดยเรียบเรียงถ้อยคำขึ้นใหม่จากข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลมา ทำการตีความ (Interpretation) บางประโยคหรือบางถ้อยคำที่ผู้ให้ข้อมูลให้มาจำเป็นต้องตีความหรือแปลความหมายแฝง ผู้วิจัยจะทำการตีความถ้อยคำดังกล่าวโดยอาศัยบริบทของการสนทนากลุ่มมาสนับสนุนการตีความ และทำการพรรณนาความ (Description) เป็นการเรียบเรียงถ้อยคำ โดยการจัดระบบการเกิดขึ้นก่อน-หลังของเนื้อหาสาระจากการวิเคราะห์ พร้อมกับการพรรณนาเชื่อมโยงแต่ละเนื้อหาหรือเหตุการณ์ให้มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน และตรงตามประเด็นที่ดำเนินการสนทนากลุ่ม แล้วนำมาสรุปสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ที่เป็นรูปธรรมนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

ผลการวิจัย

1. การจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐมเป็นการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและ

สังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อกลไกการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพ การจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรงและการจ้างงานในภาคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามมา เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น จะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจและมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา ถือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือการสัมผัสสถาปัตยกรรมด้านศาสนา การท่องเที่ยววัด ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม แต่ละด้านมีประเด็นที่น่าสนใจ ได้สรุปผลการวิจัย มีข้อมูลดังนี้

1.1 แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว

1.1.1 ประวัติแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนครปฐมเดิมนั้นเป็นชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคทวารวดี ที่ถือได้ว่าเป็นสถานที่แรกที่มีพระธรรมทูตเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิเป็นที่แรก จึงทำให้จังหวัดนครปฐมมีความโดดเด่นเรื่องของพระพุทธศาสนา และมีครูบาอาจารย์ที่ศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่เป็นปูชนียบุคคลมีชื่อเสียง ได้รับการนับถือ และมีการสร้างวัตถุมงคลที่เป็นจุดเด่นของแต่ละครูบาอาจารย์ จึงทำให้เกิดความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

1.1.2 สถานการณ์จัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม นครปฐม คงเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวในเส้นทางหลายแห่ง ทั้งในอำเภอเมือง อำเภอสามพราน อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอกำแพงแสน สามารถแวะชมได้หลายแห่ง ทั้งที่เที่ยวโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตามรอยเกจิอาจารย์ รวมถึงแวะชมคาเฟ่สวยบรรยากาศดี และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เรียกได้ว่าเที่ยวชีวได้หลากหลาย

1.1.3 แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเมืองอู่อารยธรรมแดนพระพุทธศาสนาแบบครบวงจร จังหวัดนครปฐม ด้วยความที่จังหวัดนครปฐมมีของดีทั้งในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการให้บริการนักท่องเที่ยวที่พร้อมทุกการบริการ เช่น การเดินทาง ที่พัก อาหาร และการติดต่อ เป็นต้น

1.1.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเมืองอู่อารยธรรมแดนพระพุทธศาสนาแบบครบวงจร จังหวัดนครปฐม ถึงแม้การท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมจะได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยว แต่ด้วยทั้งผู้ประกอบการเน้นในเรื่องของการสร้างรายได้เป็นหลัก แต่ลืมนึกถึงเรื่องของผลกระทบ เช่น ผลกระทบเรื่องการดูแลความปลอดภัย ผลกระทบเรื่องการจัดการขยะ เป็นต้น จึงควรดูแลให้ครอบคลุม

1.2 การดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

1.2.1 จุดเด่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม มีความหลากหลาย ซึ่งในแต่ละอำเภอ แต่ละพื้นที่จะมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน แต่โดยส่วนมากสถานที่ท่องเที่ยวจะเป็นในเชิงประวัติศาสตร์ เนื่องด้วยจังหวัดนครปฐมมีประวัติศาสตร์อันสำคัญมาอย่างยาวนาน

1.2.2 ผลิทธิพลสิ่งที่จะดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม มีความหลากหลายมีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก และกิจกรรมที่โดดเด่น รวมถึงการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์

1.2.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่จะดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งที่จะดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลาย นอกจากการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ ยังมีการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศ รวมถึงการอำนวยความสะดวกที่ครบครัน

1.3 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

1.3.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม นอกจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมที่ปลอดภัยได้มาตรฐานสากล การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

1.3.2 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมชัดเจนแล้ว ต้องมีเรื่องของการบริหารจัดการให้ครอบคลุมและทั่วถึง เพื่อการมีการดูแลรักษาระบบและกลไก รวมถึงการป้องกันแก้ไขสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ต่อสถานที่และนักท่องเที่ยว

1.3.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย รวมถึงเป็นรูปแบบกิจกรรมที่เป็นลักษณะการผ่อนคลายจิตใจ จึงทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเมื่อได้เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม และปรารถนาที่จะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีก

1.4 การบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว

1.4.1 โครงสร้างพื้นฐานในวัดและชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม สถานที่หลักในการจัดการท่องเที่ยวคือวัด เพราะวัดมีสถาปัตยกรรม รวมถึงมีเกจิอาจารย์ที่มีชีวิตอยู่และมรณภาพไปแล้ว ที่มีชื่อเสียง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาได้ แต่อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวถึงแม้จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจำนวนมาก แต่สิ่งที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ การดูแล รักษา โครงสร้างพื้นฐาน อันเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ มีให้เสื่อมสลาย

1.4.2 การบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม การให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นเรื่องสำคัญ ถึงแม้จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมามาก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่านักท่องเที่ยวจะเยอะตลอดไป ฉะนั้น การให้บริการถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

1.4.3 แรงจูงใจที่สำคัญในการที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยในการกำหนด วิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปวิทยาการ จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนถึงศิลปกรรมทางประวัติศาสตร์ด้านพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าที่สุด รวมถึงครูบาอาจารย์ที่มีชื่อเสียง สามารถเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

1.4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ยังถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและสิ่งที่ควรความใส่ใจดูแล และนอกเหนือจากการบำรุงรักษาสถานที่ สิ่งสำคัญคือการให้บริการที่ดีและแบบทั่วถึง

1.5 ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

1.5.1 เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในบริบทพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ถือว่ามีความเจริญและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะเศรษฐกิจ สังคม การเมืองราบรื่นดี แต่สิ่งที่ควรจะต้องคำนึง คือเรื่องของปัญหาที่จะเกิดผลกระทบ เช่น อาชญากรรม ยาเสพติด เป็นต้น

1.5.2 ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ที่ประชาชนนิยมมาเที่ยวทำบุญไหว้พระ แต่ควรนำเรื่องของการบริหารจัดการดูแลศาสนวัตถุเข้ามาเกี่ยวข้อง

1.5.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การบำรุงรักษาสถานที่ท่องเที่ยวถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะวัตถุโบราณ หากไม่ได้รับการดูแลและการเอาใจใส่ หรือปล่อยปละละเลย จะทำให้สถานที่ท่องเที่ยวเสื่อมสลายและพังสลายไปในที่สุด

1.6 การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว

1.6.1 ผลิทธิพลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม มีความหลากหลาย เช่น วัตถุมงคล ที่เป็นพระพุทธรูป และเป็นเกจิอาจารย์ รวมถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมคือการส่งเสริมเรื่องการปฏิบัติธรรม ก็นับว่าเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้

1.6.2 การส่งเสริมการตลาดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเฉพาะด้านที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้ความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาพุทธศาสนา ขึ้นชมสถาปัตยกรรมหรือประวัติศาสตร์และบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การนมัสการเกจิอาจารย์รวมถึงการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละศาสนา การส่งเสริมการตลาดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ควรให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาวางแผน และประชาสัมพันธ์ รวมถึงการควบคุมการเก็บค่าบริการ รวมถึงควบคุมราคาสินค้าด้วย

1.6.3 การส่งเสริมการตลาดควรให้มีความครอบคลุมทั้งในเรื่องของการวางแผน การประชาสัมพันธ์ การวางแผนการให้บริการ ต้องรอบด้านและครอบคลุม เพื่อให้เกิดกระบวนการที่มีการดูแลอย่างรอบด้านและครอบคลุม

1.7 ข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

การจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ต้องให้เท่าทันตามยุคตามสมัยต่อโลกในปัจจุบัน เพราะด้วยสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยน การเตรียมการรับมือกับสิ่งที่ไม่คาดคิดอาจเกิดขึ้นได้อีก เช่น โรคระบาดที่ไม่คาดคิด และควบคุมยาก ฉะนั้นการบริหารจัดการความเสี่ยงถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม จะต้องดำเนินไปตามขั้นตอน ดังนี้

การขับเคลื่อนงานด้านศาสนา โดยดำเนินการวางรากฐานคุณธรรมในสังคมไทยให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลและกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อขับเคลื่อนส่งเสริมให้คนดีมีคุณธรรม และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย บ่มเพาะปลูกจิตสำนึกและเผยแผ่ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ กระตุ้นให้คนในชุมชนมีศรัทธาและยึดมั่นในศาสนา สำหรับการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นการนำเอาสิ่งที่มีอยู่ เป็นวิถีชีวิตของท้องถิ่นอันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเที่ยวเชิงศาสนาจังหวัดนครปฐม โดยส่วนมากจะมาชมวัดในเทศกาลต่าง ๆ อาทิเช่น เทศกาลลอยกระทง เทศกาลสงกรานต์ หรือปีใหม่ไทย และเทศกาลเข้าพรรษา-ออกพรรษา เป็นต้น โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมเข้าร่วมมากที่สุดคือเดินทางมาวัดเพื่อการตักบาตรถวายอาหาร เวียนเทียนในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา การไหว้พระตามวัดต่าง ๆ การตามแสวงหาเกจิอาจารย์ดัง ทั้งที่มีชีวิตอยู่และที่มรณภาพไปแล้ว อย่างไรก็ตาม บทบาทและหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของศาสนาก็คือเป็นที่พึ่งทางจิตใจ เป็นประทีปส่องวิถีชีวิตของมวลมนุษย์ ด้วยว่ามนุษย์ทุกชาติทุกภาษาส่วนใหญ่เป็นคนมี

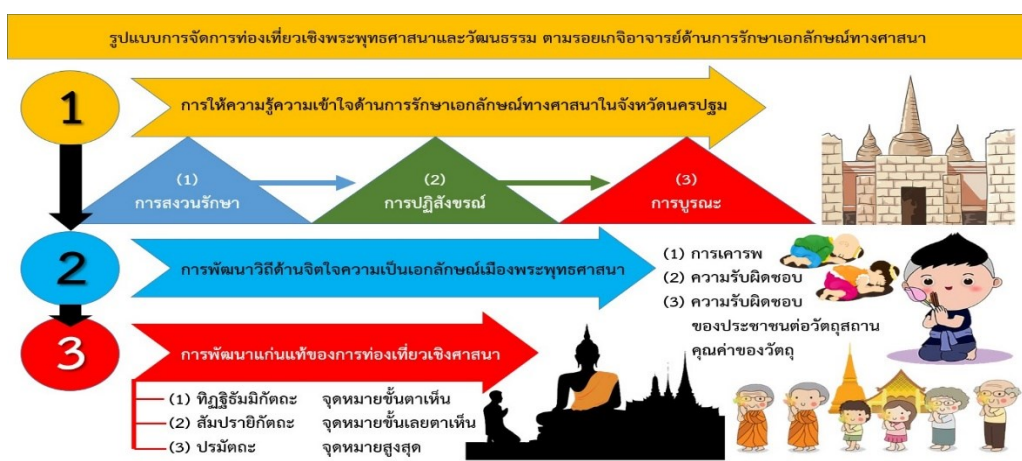
ศาสนา การที่คนในชาติมีความสามัคคีสามารถรวมกลุ่มกันตั้งเป็นชาติเป็นประเทศ มีความเจริญมั่นคงอยู่ในโลก ก็ด้วยคนในชาตินั้น ๆ มีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจร่วมกัน นั่นคือมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คนในชาติจะเป็นคนดีมีศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรม รักความสงบ มีระเบียบวินัยดี รู้จักเคารพกติกาของสังคม ก็ด้วยอาศัยคำสอนในทางศาสนาเป็นเครื่องอบรมจิตใจ ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของชาติ ส่วนใหญ่ล้วนมีรากฐานมาจากศาสนาทั้งสิ้น ประการดังกล่าวข้างต้นเหล่านี้ล้วนแต่เป็นจุดเด่นที่น่าสนใจนอกเหนือจากาศรัทธาของพุทธบริษัทต่อพระพุทธศาสนา และยังเป็นส่วนสำคัญนำมาสร้างเป็นประเด็นเรื่องของการท่องเที่ยว ซึ่งส่วนนี้เป็นจุดเด่นที่ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ต้องดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 จังหวัดนครปฐม เป็นอู่อารยธรรมสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า เมืองนครปฐมแต่เดิมนั้นตั้งอยู่ริมทะเล เป็นเมืองเก่าแก่ มีความเจริญรุ่งเรืองมานับตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ และเป็นราชธานีสำคัญในสมัยทวารวดี ในยุคนั้นนครปฐมเป็นแหล่งเผยแพร่อารยธรรมจากประเทศอินเดีย ซึ่งรวมทั้งพุทธศาสนา นครปฐมจึงเป็นศูนย์กลางของความเจริญ มีชนชาติต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาได้เกิดความแห้งแล้งขึ้นในเมืองนครปฐม เพราะกระแสน้ำที่ไหลผ่านตัวเมืองเปลี่ยนเส้นทาง ประชาชนจึงอพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำ และสร้างเมืองใหม่ขึ้น ชื่อ “เมืองนครไชยศรี” หรือ “ศรีวิชัย” นครปฐมจึงกลายเป็นเมืองร้างมาเป็นเวลาหลายร้อยปี จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่ยังผนวชได้ทรงศไปพบพระปฐมเจดีย์ และทรงเห็นว่าเป็นเจดีย์องค์ใหญ่ไม่มีที่ใดเทียบเท่า ครั้นเมื่อได้ครองราชย์จึงโปรดฯ ให้ก่อเจดีย์แบบลังกาครอบองค์เดิมไว้ โดยให้ ชื่อว่า “พระปฐมเจดีย์” ทรงปฏิสังขรณ์สิ่งต่าง ๆ ในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ให้มีสภาพดี และโปรดฯ ให้ขุดคลองเจดีย์บูชาเพื่อให้การเสด็จมานมัสการสะดวกขึ้น เมื่อสถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงไป การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาต้องมีความหลากหลาย ต้องมีการบูรณาการ จึงเกิดเป็น **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ** ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพ 2) การท่องเที่ยวเชิงมหันตภัยในสังสารวัฏ 3) การท่องเที่ยวตามรอยเกจิอาจารย์ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

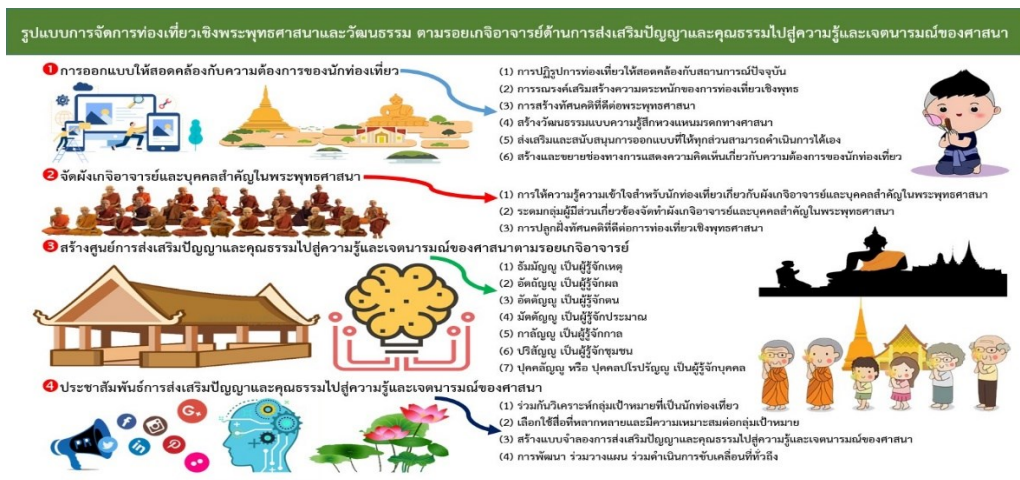
ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ

ขั้นที่ 2 เป็นการพัฒนาอันสืบเนื่องมาจากการเห็นรากเหง้าของจังหวัดนครปฐม รวมถึงมีการบูรณาการที่หลากหลาย อันแสดงถึงเอกลักษณ์ของจังหวัดนครปฐม นำมาสู่การเกิดเป็น **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา** ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การให้ความรู้ความเข้าใจด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนาในจังหวัดนครปฐม 2) การพัฒนาวิถีด้านจิตใจความ เป็นเอกลักษณ์เมืองพระพุทธศาสนา 3) การพัฒนาแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา

ขั้นที่ 3 การดำเนินการนอกจากมีของดีแล้ว จะต้องมีการส่งเสริม การประชาสัมพันธ์ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม จึงทำให้เกิดเป็น **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา** ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว 2) จัดตั้งเกจิอาจารย์และบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนา 3) สร้างศูนย์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเกจิอาจารย์ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 3 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา

อภิปรายผล

ผู้วิจัยเสนอประเด็นการอภิปรายผลที่สำคัญตามข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ถือเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อกลไกการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่างๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพ การจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรงและการจ้างงานในภาคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามมา เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น จะนำไปสู่การสร้าง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา ถือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือการสัมผัสสถาปัตยกรรมด้านศาสนา การท่องเที่ยววัด ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทาง

พระพุทธศาสนา ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม แต่ละด้านมีประเด็นที่น่าสนใจ ทั้งนี้ การท่องเที่ยวมียุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีความสำคัญกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวไว้ดังนี้ คือ เพื่อเป็นการเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน โดยรักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปกรรมโบราณคดี เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (ชาชีวะวัฒน์ ศรีแก้ว, 2554) ถือเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า จังหวัดปทุมธานีมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวมอญด้านประวัติศาสตร์ ด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้แก่ วัดมอญ เตาโอ่งอ่าง เครื่องปั้นดินเผา ตุ่มสามโคก ตลอดจนด้านประเพณี เทศกาล ได้แก่ งานสงกรานต์ งานแห่เสาหงส์หงษ์ตะขาบ และวิถีชีวิตของชุมชนชาวมอญได้แก่ อาหารการกิน การแต่งกาย แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี ควรเน้นการพัฒนาคุณภาพศิลปวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ อนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญา และองค์ความรู้ให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง แนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนชาวมอญ ควรพัฒนาด้านการคมนาคม โดยการปรับปรุงถนน และพัฒนาเส้นทางเดินทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงถึงกัน ตลอดจนพัฒนาด้านบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกโดยการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว ควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล, 2553)

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ปัจจุบันการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้รับความสนใจมากขึ้น ทั้งการทำบุญไหว้พระตามวัดต่าง ๆ การเข้าร่วมปฏิบัติธรรม การศึกษาประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์ แต่ยังคงขาดการจัดการเชิงพุทธระหว่างวัด ชุมชน โรงเรียน สังคม ซึ่งนักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม การเที่ยวชมบริเวณวัดในเชิงพุทธศิลป์ เพื่อชื่นชมความสวยงามวิจิตรตระการตา รวมถึงการกราบไหว้พระบรมสารีริกธาตุเพื่อเป็นสิริมงคลในชีวิต ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม รูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการนำเสนอแนวคิดให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดความสนใจและให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก อาทิเช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual Tourism) โดยเฉพาะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ ความสบายใจ และเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษาพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังรวมถึงการเดินทางไปเพื่อการบูชาสิ่ง

ศักดิ์สิทธิ์ การนมัสการเกจิอาจารย์ และการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ดังที่ นพวรรณ วิเศษสินธุ์ ได้กล่าวว่า วัดเป็นสถานที่ทำบุญประกอบพิธีสงฆ์ในโอกาสต่าง ๆ และเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทบาทหลักของวัดยังคงเป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์และสามเณร ใช้เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนประเพณีปฏิบัติธรรมสืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนและยังมีฐานะเป็นสถานที่ประดิษฐานและรวบรวมของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทั้งที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ตลอดจนการเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นวัดในปัจจุบันนอกจากจะเป็นศาสนสถานเพื่อประกอบพิธีสงฆ์และให้สามเณรได้ใช้เป็นที่ศึกษาเล่าเรียนแล้ว ยังมีบทบาทในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทางศาสนาและวัฒนธรรมอีกด้วย (นพวรรณ วิเศษสินธุ์, 2561) และจากแผนปฏิบัติการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยปี 2556 พบว่า แนวโน้มพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและมักเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวเพื่อกระชับความสัมพันธ์ โดยมีแนวโน้มที่จะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสักการะไหว้พระสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือมีการปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะ ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางท่องเที่ยวคือช่วงเทศกาลที่มีวันหยุดต่อเนื่องและเป็นช่วง ปิดภาคการศึกษา เป็นการเดินทางท่องเที่ยวภายในภูมิภาคของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษดา ชุ่นอาภัย ได้ทำวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาบ้านหลวงเหนือ ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความเห็นว่าปัจจัยทางการตลาดท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการตัดสินใจมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ คือ แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีความเห็นว่า ปัจจัยทางการตลาดการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลมากที่สุด การตัดสินใจมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ คือศิลปวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิต ส่วนในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศพบว่าการบอกต่อจากคนใกล้ชิด หรือคนรู้จัก และอินเทอร์เน็ต มีอิทธิพลมากที่สุด ในด้านค่าครองชีพและงบประมาณในการท่องเที่ยวมีอิทธิพลมากที่สุด ส่วนในด้านความน่าสนใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความเห็นว่า ยังไม่แน่ใจ และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีความเห็นว่าสถานการณ์ท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ค่อนข้างชะลอตัวเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาทางการเมือง โดยเล็งเห็นว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีความสำคัญมากขึ้น สำหรับการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะต้องจัดขึ้นในรูปแบบของโฮมสเตย์ และต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาครัฐ สำหรับความเห็นของผู้นำชุมชนบ้านหลวงเหนือมีความเห็นสอดคล้องกับผู้ประกอบการ อีกทั้งยังพบปัญหา 3 ส่วนคือ 1) ปัญหาภายนอกชุมชน ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง 2) ปัญหาภายในชุมชน เช่น การขาดความเข้มแข็งของชุมชนในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ปัญหาขาดแคลนบุคลากรและภาษาอังกฤษ เป็นต้น 3) ปัญหาจากภาครัฐ คือ การขาดการสนับสนุนที่ดีจากภาครัฐเท่าที่ควร สำหรับผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรม สามารถแบ่งได้สองส่วน คือ ผลกระทบด้านบวก ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นรายได้ การประชาสัมพันธ์ชุมชน ส่วนผลกระทบด้านลบ คือ อาจเกิดปัญหาด้านอาชญากรรม ยาเสพติด และโรคระบาด เป็นต้น แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านลวงเหนือ คือ การพัฒนาในรูปแบบของโฮมสเตย์และการสร้างแหล่งความรู้ชุมชน (กฤษดา ชุ่นอภัย, 2552)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม จะต้องดำเนินการ ขั้นที่ 1 จังหวัดนครปฐม เป็นอารยธรรมสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า เมืองนครปฐมแต่เดิมนั้นตั้งอยู่ริมทะเล เป็นเมืองเก่าแก่ มีความเจริญรุ่งเรืองมานับตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ และเป็นราชธานีสำคัญในสมัยทวารวดี ในยุคนั้น นครปฐมเป็นแหล่งเผยแผ่อารยธรรมจากประเทศอินเดีย ซึ่งรวมทั้งพุทธศาสนา นครปฐมจึงเป็นศูนย์กลางของความเจริญ มีชนชาติต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาได้เกิดความแห้งแล้งขึ้นในเมืองนครปฐม เพราะกระแสน้ำที่ไหลผ่านตัวเมืองเปลี่ยนเส้นทาง ประชาชนจึงอพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำ และสร้างเมืองใหม่ขึ้น ชื่อ “เมืองนครไชยศรี” หรือ “ศรีวิชัย” นครปฐมจึงกลายเป็นเมืองร้างมาเป็นเวลาหลายร้อยปี จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่ยังผนวชได้รู้ดั่งคำโปรยพระปฐมเจดีย์ และทรงเห็นว่าเป็น เจดีย์องค์ใหญ่ไม่มีที่ใดเทียบเท่า ครั้นเมื่อได้ครองราชย์ จึงโปรดฯ ให้ก่อเจดีย์แบบลังกาครอบองค์เดิมไว้ โดยให้ชื่อว่า “พระปฐมเจดีย์” ทรงปฏิสังขรณ์สิ่งต่าง ๆ ในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ให้มีสภาพดี และโปรดฯ ให้ชุดคลองเจดีย์บูชาเพื่อให้เกิดความร่มเย็น สะดวกขึ้น เมื่อสถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงไป การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาต้องมีความหลากหลาย ต้องมีการบูรณาการ จึงเกิดเป็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพ 2) การท่องเที่ยวเชิงมหันตภัยในสังสารวัฏ 3) การท่องเที่ยวตามรอยเกจิอาจารย์ ขั้นที่ 2 เป็นการพัฒนาอันสืบเนื่องมาจากการเห็นรากเหง้าของจังหวัดนครปฐม รวมถึงมีการบูรณาการที่หลากหลาย อันแสดงถึงเอกลักษณ์ของจังหวัดนครปฐม นำมาสู่การเกิดเป็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การให้ความรู้ความเข้าใจด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนาในจังหวัดนครปฐม 2) การพัฒนาวิถีด้านจิตใจความเป็นเอกลักษณ์เมืองพระพุทธศาสนา 3) การพัฒนาแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ขั้นที่ 3 การดำเนินการนอกจากมีของดีแล้ว จะต้องมีการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม จึงทำให้เกิดเป็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว 2) จัดตั้งเกจิอาจารย์และบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนา 3) สร้างศูนย์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเกจิอาจารย์ **ส่วนข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ** ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ 1) ควรเน้นการประชาสัมพันธ์แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว 2) ควรสร้างการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว 3) ควรจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย 4) ควรส่งเสริมงานบริการด้านแหล่งท่องเที่ยว 5) ควรตระหนักคุณค่าสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว 6) พัฒนาการตลาดการท่องเที่ยว ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ภาครัฐควรส่งเสริมผู้ประกอบการสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในพื้นที่สุวรรณภูมิ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างกว้างขวาง 2) ควรสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา 3) ทุกภาคส่วนควรตระหนักถึงเป้าหมายสูงสุดแห่งพุทธศาสนา นอกเหนือจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจ ควรส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาอย่างแท้จริงด้วย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการดำเนินการวิจัยและพัฒนาโดยอาศัยภาคีเครือข่ายที่หลากหลายในการศึกษาเพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของระบบการท่องเที่ยว 2) ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมกับจังหวัดอื่น ๆ รวมถึงการศึกษาในระดับนานาชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดา ชุ่นอาภัย. (2552). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษากันต๊อนเหนือ ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว. (2554). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540. กรุงเทพมหานคร: สมานการพิมพ์.
- ธนิต บุตรทิพย์สกุล. (2558). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 21(2), 203-210.
- นพวรรณ วิเศษสินธุ์. (2561). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบยั่งยืนจังหวัดปทุมธานี. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 12(1), 70-83.
- พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล. (2553). การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์วิทยา

ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม. (2556). องค์พระปฐมเจดีย์. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม
2565 จาก https://www.m-culture.go.th/nakhonpathom/ewt_news.php?id=211&filename=index

สุรศักดิ์ ศิลาวรรณา. (2550). การท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา: บทบาทของวัด
ในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา วัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนา
ราม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหิดล.

อารีย์ นัยพินิจ และคณะ. (2556). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่ม
จังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 5(1),31-40.